

Про знахідки *Thelocarpon intermediellum* Nyl. та *Thelocarpon laureri* (Flot.) Nyl. на півдні України

ОЛЕКСАНДР ЄВГЕНОВИЧ ХОДОСОВЦЕВ
НАТАЛЯ ВОЛОДИМИРІВНА РУСІНА

KHODOSOVTSSEV A. YE., RUSINA N.V. 2008: *Thelocarpon intermediellum* Nyl. - a new for Ukraine species of lichens. *Chornomors'k. bot. z.*, vol. 4, N1: 131-133.

Thelocarpon intermediellum Nyl. (Acarosporaceae, Lecanorales) is firstly reported for Ukraine from Slavyanoserbs'kiy district in Lugans'ka oblast. It is collected on concrete stone in steppe on territory of the former Tryohizbenskiy military area. The notes about *Thelocarpon laureri* (Flot.) Nyl. as a new for steppe zone and for Crimean peninsula are provided. The key for Ukrainian *Thelocarpon* is given.

Keywords: *Thelocarpon*, *Khersons'ka oblast*, *Mykolaivska oblast*, *Lugans'ka oblast*, *AR Crimea*, *Ukraine*

ХОДОСОВЦЕВ А.Е., РУСІНА Н.В. 2008: Про знахідки *Thelocarpon intermediellum* Nyl. та *Thelocarpon laureri* (Flot.) Nyl. на півдні України *Чорноморськ. бот. ж.*, т. 4., № 1: 131-133.

Вперше для ліхенобіоти України (з Слов'яносербського району Луганської області) наводиться лишайник *Thelocarpon intermediellum* Nyl. (Acarosporaceae, Lecanorales). Він був зібраний на уламках бетону у степу на території колишнього Трьохізбенського військового полігону. Також наводяться дані щодо місцезнаходжень нового для степової зони України та Криму лишайника *Thelocarpon laureri* (Flot.) Nyl. Приведений ключ для визначення представників роду в Україні.

Ключові слова: *Thelocarpon*, *Херсонська область*, *Миколаївська область*, *АР Крим*, *Луганська область*, *Україна*

Представники роду *Thelocarpon* збираються дуже рідко, оскільки мають ефемерні та дрібні плодові тіла. Переглядаючи зразки лишайників, зібраних на території Херсонської та Миколаївської областей, був знайдений *Thelocarpon laureri* (Flot.) Nyl. – новий для степової зони вид. На початку травня 2007 р. була здійснена експедиція співробітників Луганського природного заповідника НАН України на територію колишнього Трьохізбенського військового полігону, що знаходиться на північ від с. Трьохізбенка Слав'яносербського району Луганської області. Проводячи збір лишайників маршрутним методом у південній частині полігону, яка являє собою колковий степ, зі штучних споруд невідомого призначення були взяті зразки бетону, на одному з яких було виявлено *Thelocarpon intermediellum* Nyl. – новий для території України вид лишайників.

***Thelocarpon intermediellum* Nyl.**, *Flora*, 48: 261 (1865).

Слань тонка, непомітна. Апотеції перитецієподібні, дрібні, 0,1-0,2 мм у діаметрі, з вузьким пороподібним диском, вкриті жовтуватою поволокою. Екципул безбарвний, 30-45 мкм завтовшки у верхній частині та 15-25 мкм у нижній. Сланевий край відсутній або слабо розвинений біля самої основи апотеціїв, з незначною кількістю водоростевих клітин. Парафізи відсутні. Періфізи 20-25 нм завдовжки, розгалужені, розташовані навколо пороподібного диска. Сумки (80-)100-160(-220) мкм завдовжки,

від J забарвлюються у світло-блакитний колір. Сумки багатоспорові, аскоспори 3-4(-5) x 1-1,5 мкм, еліпсоїдні, одноклітинні.

Місцезнаходження: Луганська область, Слав'яносербський район, 5 км на північ від села Трьохізбенка, південна частина Трьохізбенського полігону, 1.05.2007, збір. Н. Русіна (КНЕР).

Екологічні особливості. Звичайно зустрічається на гнилій деревині, старій шкірі, вологому камінні. Був знайдений на уламках бетону з *Aspicilia moenium*, *Candelariella aurella*, *Lecanora dispersa* та молодими сланями *Physcia adscendens*, *Phaeophyscia orbicularis*.

Загальне поширення. Австрія [TURK, POELT, 1993], Великобританія [PURVIS et al., 1992], Італія [NIMIS, 1993], Нідерланди [APTROOT et al., 2004], Польща [FAŁTYNOWICZ, 2003], Чехія [VEZDA, LISKA, 1999], Швеція та Норвегія [SANTESSON, 1993], Північна Америка [ESSLINGER, 1997].

Примітки. *Th. intermediellum* відрізняється від усіх відомих в Україні видів відсутністю парафіз.

В Україні відомо ще три види: *T. epibolium* Nyl., *T. strasseri* Zahlbr., *T. laureri* (Flot.) Nyl. До речі, останній вид – *Thelocarpon laureri* – виявився новим в степовій зоні України та в Криму. Раніше був відомий лише з Київської [ОКСНЕР, 1927, 1994] і Черкаської [КОНДРАТЮК, 1982] областей та Західного Полісся [МАСЛОВА, 1972]. Подаємо нове місцезнаходження цього виду:

АР Крим, Нікіта, Ніктський ботанічний сад, біля нижніх воріт, на відмерлих черешках *Trachycarpus*, 24.04.2006, збір. Ходосовцев, Ходосовцева (КНЕР). **Херсонська обл.**, Цюрупинський р-н, окол. с. Раденське, на корі *Pinus sylvestris*, 13.03.1994, збір. Ходосовцев (КНЕР 2486). **Миколаївська обл.**, Очаківський р-н, Кінбурнська коса, Чорноморський біосферний заповідник, Волижин ліс, на рослинних рештках, 26.01.1994, збір. Ходосовцев (КНЕР).

Пропонуємо ключ для визначення видів роду *Thelocarpon*, які відомі в Україні:

- 1 Плодові тіла без парафіз *T. intermediellum*
- Плодові тіла з парафізами 2
- 2 Плодові тіла з відкритим диском, оточені тонким власним краєм *T. strasseri*
- Плодові тіла з закритим диском, перитецієподібні 3
- 3 Парафізи не розгалужені, ексципул без водоростей, сумки I – *T. epibolium*
- Парафізи розгалужені, ексципул з водоростями, сумки I + синіє *T. laureri*

Список літератури:

- КОНДРАТЮК С.Я. Рідкісні для УРСР види лишайників, що зростають у Канівському державному заповіднику // Укр. ботан. журн. – 1982. – Т. 39, №6. – С. 65-66.
- МАСЛОВА В.Р. Цікаві знахідки маловідомих лишайників з Західного Полісся Української РСР // Укр. ботан. Журн. – 1972. – Т. 29, № 4. – С. 525-528.
- ОКСНЕР А.М. Нові обриси для України // Вісн. Київ. ботан. саду. – 1927 б. – Вип. 5-6. – С. 89-92.
- ОКСНЕР А. М. Флора лишайників України. – Київ: Вид-во АН УРСР, 1956. – Т. 1. – 495 с.
- FAŁTYNOWICZ W. The lichens, lichenicolous and allied fungi of Poland. An annotated checklist. – W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków, 2003. – 435 p.
- APTROOT A., VAN HERK C.M., SPARRIUS L.B., SPIER J.L. Checklist van de Nederlandse korstmossen en korstmospasieten // Buxbaumia. – 2004. – N 69. – P. 17-55.
- ESSLINGER, T. L. 1997. A cumulative checklist for the lichen-forming, lichenicolous and allied fungi of the continental United States and Canada. North Dakota State University: <http://www.ndsu.nodak.edu/instruct/esslinge/chcklst/chcklst7.htm>
- NIMIS P. L. The Lichens of Italy. – Torino. – 1993. – 897 p.
- PURVIS O.W., COPPINS B.J., HAWKSWORTH D.L., JAMES P.W., MOORE D.M. The lichen flora of Great Britain and Ireland // Nat. Hist. Mus. Publ. - London, 1992. – 710 p.
- SANTESSON R. The lichens and lichenicolous fungi of Sweden and Norway. – Lund, 1993. – 240 p.
- TURK R., POELT J. Bibliographie der Flechten und flechten-bewohnenden Pilze in Osterreich // Bios. and Ecology Series, Wien, 1993. – 168 p.

Рекомендує до друку
М.Ф. Бойко

Отримано 20.03.2008 р.

Адреса авторів:

О.С. Ходосовцев
Херсонський державний університет
вул. 40 Років Жовтня, 27
Херсон, 73000
Україна
e-mail: khodosovtsev@ksu.ks.ua

Author's address:

A.Ye. Khodosovtsev
Kherson State University
27, 40 Rokiv Zhovtnya str.
Kherson, 73000
Ukraine
e-mail: khodosovtsev@ksu.ks.ua

Н.В. Русіна
Луганський природний заповідник
вул. Рубіжна, 95
смт. Станично-Луганське
Луганська обл., 93602
Україна

N.V. Rusina
Lugansk nature reserve
Rubeznaya str., 95
Stanychno-Luganskoe, 93602
Lugansk region
Ukraine